

Предполагается, что формирование инновационных подходов к управлению предприятием на основе выявления факторов стоимости и их систематизации позволит аграрным предприятиям реализовывать свои стратегические задачи и достигать поставленных целей.

Ключевые слова: управление, бизнес, стоимость предприятия, инвестиционная привлекательность, производственные доходы, стоимостной подход.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2018 р.

Бібліографічний опис статті:

Sinelnikov V. .M, Zaika S. O., Sinelnikov M. V. Innovative approaches in estimating the value of agricultural enterprises. Actual problems of innovative economy, No 3, pp. 5-10.

Сінельников В. М. Інноваційні підходи в оцінці вартості підприємств АПК / В. М. Сінельников, С. О. Заїка, М. В. Сінельников // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2018. – № 3. – С. 5-10.

УДК 658

**ГРИЦЬКОВ Є. В., кандидат економічних наук, доцент
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова**

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

Грицьков Є. В. Організаційно-економічне забезпечення управління інтелектуальним капіталом на будівельних підприємствах.

Доведено, що для забезпечення ефективності й результативності діяльності будівельних підприємств набуває актуальності застосування підходів, спрямованих на зростання інтелектуального капіталу, як важливого компонента розвитку суб'єктів господарювання. У результаті узагальнення теоретичних положень щодо визначення інтелектуального капіталу будівельних підприємств, який розглядається як стратегічний актив, що формується із сукупності знань, вмінь, навичок, здібностей, досвіду робітників, організаційної здатності управління будівельних підприємств, взаємовідносин між замовниками будівельної продукції та іншими зацікавленими особами, на який впливають функціональні й структурні характеристики, вартісні показники, використання якого дозволяє забезпечити розвиток будівельних підприємств. Здійснено оцінку вартості інтелектуального капіталу, запропоновані напрями впровадження організаційно-економічного забезпечення управління інтелектуальним капіталом на будівельних підприємствах. Обґрунтовані рекомендації щодо підвищення ефективності управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, будівельні підприємства, організаційно-економічне забезпечення, управління інтелектуальним капіталом.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі економічних перетворень, функціонування підприємств будівельної сфери характеризується нестабільними тенденціями, зниженням основних фінансово-економічних показників, поглибленням соціальних проблем, гальмуванням розвитку виробничо-господарського потенціалу. За даними Державної служби статистики України, динаміка індексу будівельної продукції протягом 2011 – 2017 рр. мала хвилеподібний характер. З 2011 р. по 2015 р. цей показник скорочувався, останні два роки – зростав. Аналогічними тенденціями характеризувались зміни обсягів реалізації будівельної продукції. Показник прийняття в експлуатацію житла за видами житлових будівель починаючи з 2010 р. по 2015 р. збільшився на 28%, за наступні два роки – він зменшився на 8% [1]. У таких умовах для забезпечення ефективності й

результативності діяльності будівельних підприємств (БП) набуває актуальності застосування підходів, спрямованих на зростання інтелектуального капіталу (ІК), як важливого компонента розвитку суб'єктів господарювання. У розвинених країнах питома вага інтелектуального капіталу досягає 85% вартості бізнесу; домінуючим є його пропорції порівняно із фізичним і природним капіталом, частка якого складає 64%, що забезпечує формування 50% національного багатства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням визначення інтелектуального капіталу, його оцінки та управління на підприємствах присвячені роботи таких вітчизняних і зарубіжних вчених: С. Алберта [2], Г. Беккера [3], Е. Брукінга [4], С. Дятлова [5], Л. Едвінссона [6], О. Кендюхова [7], К. Мамонова [8], Т. Стюарта [9], А. Чухно [10], Т. Шульца [11] та ін.

У наукових працях вчених визначаються концептуальні положення щодо сутності, оцінки та управління інтелектуального капіталу, характеризується інструментарій його формування та використання на підприємствах. Проте, залишаються невирішеними питання удосконалення організаційно-економічного забезпечення управління інтелектуальним капіталом на будівельних підприємствах, враховуючи особливості їх функціонування.

Формулювання мети статті. Метою роботи є визначення напрямів формування організаційно-економічного забезпечення управління інтелектуальним капіталом на будівельних підприємствах.

Викладення основного матеріалу дослідження. Для формування організаційно-економічного забезпечення управління інтелектуальним капіталом на будівельних підприємствах обґрунтовуються підходи до його визначення:

- функціональний: у рамках якого ІК будівельних підприємств розглядається як категорія, що призводить до постійних трансформацій, спрямована на забезпечення ефективності функціонування суб'єктів господарювання;

- цілеорієнтований: ІК визначається з позиції досягнення поставленої мети функціонування БП;

- структурний: ІК має складну структуру і характеризується відповідними компонентами;

- вартісний: у рамках якого ІК визначається на основі вартісних показників;

- предметний: ІК будівельних підприємств розглядається з позиції його форм і ознак;

- комплексний: у рамках якого узагальнюються теоретичні положення, характеристики та ознаки, що відносяться до попередніх підходів і визначають різні сторони формування й використання інтелектуального капіталу БП.

Дослідження сутності ІК виявило неузгодженість вчених щодо його визначення на будівельних підприємствах, низький рівень врахування особливостей взаємодії між замовниками будівельної продукції та іншими зацікавленими особами. Визначенні складові інтелектуального капіталу: марочний, брендовий, людський, організаційний, інноваційно-технологічний капітали.

На основі систематизації теоретичних положень для формування організаційно-економічного забезпечення управління

інтелектуальним капіталом запропоновані етапи оцінки вартості ІК будівельних підприємств: формування інформаційно-аналітичного забезпечення щодо формування та використання інтелектуального капіталу, враховуючи особливості функціонування БП; обробка інформаційних потоків; визначення структурних компонентів ІК; розробка моделі оцінки його вартості; визначення показників вартісної моделі, використовуючи методи кількісного і якісного оцінювання; інтерпретація отриманих результатів оцінки вартості інтелектуального капіталу будівельних підприємств; розробка заходів щодо зростання ефективності й результативності формування та використання ІК БП.

Для формування організаційно-економічного забезпечення управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств враховуються фактори, серед яких найбільш важливими є: формування, розподіл та використання земельних ділянок, їх просторові, якісні та ін. характеристики, які визначаються відповідними документами і правами на їх використання; містобудівні, що відображають особливості будівництва та подальше використання будівельних об'єктів, які характеризуються відповідною проектною та ін. містобудівною документацією; високий рівень науково-технічних вимог до технології виробництва і кваліфікації робітників; складність зв'язків між будівельними підприємствами, замовниками будівельної продукції та іншими зацікавленими особами; значний обсяг інформаційних потоків, які впливають на функціонування БП та визначають напрями формування й використання інтелектуального капіталу.

Управління інтелектуальним капіталом запропоновано здійснювати шляхом застосування комплексного підходу сутність, якого полягає у визначенні компонентів ІК, особливостей формування інформаційно-аналітичного забезпечення, результатів оцінки вартості, напрямів розробки організаційно-економічного механізму управління як інструменту формування ОЕЗУІК, що дозволяє забезпечити постійний контроль за створенням і використанням інтелектуального капіталу для забезпечення розвитку БП.

Організаційне забезпечення управління інтелектуальним капіталом на будівельних підприємствах формується на

основі організаційних можливостей, що забезпечують взаємодію між органами управління та іншими зацікавленими особами шляхом впровадження етичного кодексу ведення бізнесу, застосування інформаційних баз даних, технічних та комунікаційних засобів, методів управління для забезпечення розвитку БП. Економічне забезпечення управління інтелектуальним капіталом будується на основі показників формування та використання структурних компонентів ІК, визначення його вартості.

Встановлено, що зниження ефективності формування інтелектуального капіталу на будівельних підприємствах потребує переосмислення підходів до його управління, яке здійснюється на основі організаційно-економічного забезпечення, важливим елементом якого є відповідний механізм управління. У результаті дослідження встановлена відсутність визначення організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств (ОЕМУІК). Тому автором запропоновано визначення ОЕМУІК як сукупності організаційних, економічних, соціальних, технічних складових, на які впливають взаємодія між замовниками будівельної продукції та іншими зацікавленими особами, враховуючи напрями і особливості формування й використання компонентів інтелектуального капіталу, його оцінки, що дозволяє розробити заходи щодо зростання ефективності управління ІК на будівельних підприємствах.

Формування інформаційного піддрунтя організаційно-економічного забезпечення управління інтелектуальним капіталом здійснюється на основі результатів його оцінки. Запропоновано комбінований підхід до оцінки вартості ІК, який полягає у застосуванні аналітичних і методів експертних оцінок залежно від показників,

що використовуються у відповідній вартісній моделі оцінки, яка включає грошові потоки, сформовані за звітний період, й інтегральний критерій формування й використання інтелектуального капіталу будівельних підприємств:

$$ВІК = \sum ГП_i \times ІК_{ік} \quad (1)$$

де, $ВІК$ - вартість інтелектуального капіталу, згенерована грошовими потоками, тис. грн.;

$ГП_i$ - грошові потоки, які формуються за звітний період, тис. грн.;

$ІК_{ік}$ - інтегральний критерій формування й використання інтелектуального капіталу будівельних підприємств.

Інтегральний критерій визначається через призму структурних компонентів інтелектуального капіталу (марочного, брендового, людського, організаційного та інноваційно-технологічного капіталів) та коефіцієнтів значущості показників, які визначаються шляхом опитування експертів і характеризують рівень впливу на відповідні компоненти, що дозволило отримати кількісні значення інтегрального критерію для визначення вартості ІК та розробки управлінських дій для зростання ефективності й результативності його формування і використання.

На досліджених будівельних підприємствах визначено значення інтегрального критерію формування та використання інтелектуального капіталу на рівні 0,52, що свідчить про зниження впливу інтелектуального капіталу на функціонування БП. У результаті оцінки визначено, що за вартістю інтелектуального капіталу найбільше значення за 2008-2014 рр. мало ПАТ «Трест Житлобуд-1» (434210,1 тис. грн.) (табл. 1).

Таблиця 1

Вартість інтелектуального капіталу на досліджених будівельних підприємствах

Назва будівельного підприємства	Значення ВІК, тис. грн.
ПАТ Трест «Київміськбуд-1»	174075,63
ПАТ «Полтавський домобудівельний комбінат»	24575,44
ПАТ «Трест Житлобуд-1»	434210,1
ПАТ «Спецбудмонтаж»	61733,27
ПАТ «Будівельна компанія «Укрбуд»	3250,63

Джерело: розраховано автором

На основі результатів оцінки ІК сформовано організаційно-економічне забезпечення управління інтелектуальним капіталом на БП, яке складається з результатів оцінки ІК та організаційно-економічного механізму його управління.

Розроблені шляхи формування ОЕМУІК, який дозволяє перманентно реагувати на дисбаланси, що виникають при розробці організаційно-економічного забезпечення, реалізувати комплекс заходів, спрямованих на забезпечення ефективності

функціонування будівельних підприємств.

Для управління процесом впровадження організаційно-економічного забезпечення, здійснені дії спрямовані на зростання вартості інтелектуального капіталу, враховуючи внутрішні і зовнішні економічні умови та рівень й особливості взаємодії із зацікавленими особами. Якщо спостерігається зниження вартості інтелектуального капіталу, то застосовуються заходи, спрямовані на зростання обсягів грошового потоку, ефективності використання марочного, брендового, людського, організаційного та інноваційно-технологічного капіталів.

Запропоновані рекомендації щодо підвищення ефективності управління інтелектуальним капіталом на будівельних підприємствах, які полягають у зниженні собівартості будівельної продукції, забезпеченні роботи із замовниками, розширенні інвестиційного портфелю, будівництві соціально-орієнтованого житла, просуванні марки і бренду, проведенні активної інформаційної політики щодо зростання корпоративної репутації БП й ефективності використання робочого капіталу, застосуванні сучасних технологій і матеріалів, впровадженні етичного кодексу ведення бізнесу, застосуванні інформаційних баз даних, технічних та комунікаційних засобів та ін.

Висновки. У результаті дослідження удосконалено понятійний апарат щодо визначення «інтелектуальний капітал будівельних підприємств», який розглядається як стратегічний актив, що формується із сукупності знань, вмінь, навичок, здібностей, досвіду робітників,

організаційної здатності управління БП, взаємовідносин між замовниками будівельної продукції та іншими зацікавленими особами, на який впливають функціональні й структурні характеристики, вартісні показники, використання якого дозволяє забезпечити розвиток будівельних підприємств.

Запропоновано класифікацію інтелектуального капіталу БП шляхом визначення марочних, брендових, людських, організаційних та інноваційно-технологічних компонентів, яка дає можливість здійснення оцінки вартості інтелектуального капіталу, що формує економічне забезпечення його управління на будівельних підприємствах. Розроблено методичний підхід до оцінки вартості ІК будівельних підприємств, який ґрунтується на визначенні суми грошових потоків, які отримали БП за звітний період і інтегрального критерію формування й використання інтелектуального капіталу, що дозволило створити організаційно-економічне забезпечення для розробки заходів щодо зростання вартості ІК.

Визначені напрями формування організаційно-економічного забезпечення управління інтелектуальним капіталом на БП, які включають набір елементів, що враховують внутрішні і зовнішні економічні умови, особливості взаємодії із групами зацікавлених осіб, компоненти ІК, управління яким здійснюється шляхом застосування методів, принципів, форм, інструментів, напрямів його оцінки, що дозволило забезпечити зростання вартості інтелектуального капіталу будівельних підприємств.

Література.

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. *Albert S.* The Impact of Intellectual Capital / *S. Albert, K. Bradley* // Open University Business School Working Paper. 1996. № 15. – p. 54 – 71.
3. *Becker Gary S.* Human Capital / *S. Gary Becker*. – N.Y.: Columbia University Press, 1964. – 327 p.
4. *Брукинг Э.* Интеллектуальный капитал / *Э. Брукинг*. – СПб.: Питер, 2001. – 128 с.
5. *Дятлов С. А.* Основы теории человеческого капитала / *С. А. Дятлов*. – СПб.: 1994. – 263 с.
6. *Edvinsson L.* Intellectual Capital. Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower / *L. Edvinsson, M. Malone*. – N. Y.: «Harper Business», 1997. – 240 p.
7. *Кендюхов О. В.* Интеллектуальный капитал предприятия: методология формирования механизма управления / *О. В. Кендюхов*. – Донецьк: ДонУЕП, 2006. – 308 с.
8. *Мамонов К. А.* Теоретико-методичні підходи щодо визначення інтелектуального капіталу на будівельних підприємствах / *К. А. Мамонов, Д. О. Пруненко, Є. В. Грицьков*. – Монографія. Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики: Монографія / Під ред. д-ра екон. наук, професора *Кизима М. О.*, д-ра екон. наук, професора *Тищенко О. М.* – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2013. – 344 с.
9. *Stewart T. A.* The Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations / *T. A. Stewart*. N.-Y.-L., 1997. – 270 p.
10. *Чухно А.* Интеллектуальный капитал: сущность формы и закономерности развития / *А. Чухно*

// Економіка України. - 2002. - № 12. - С. 61-67.

11. *Shultz T.* Human Capital in the International Encyclopedia of the Social Sciences / *T. Shultz.* N.Y., 1968, vol. 6. - 452 p.

References.

1. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
 2. *Albert S. & Bradley K.* (1996). The Impact of Intellectual Capital. *Open University Business School Working Paper.* № 15. pp. 54 – 71 [in English].
 3. *Becker Gary S.* (1964). *Human Capital.* N. Y.: Columbia University Press, p. 327 [in English].
 4. *Bruking Je.* (2001). *Intellektual'nyj kapital [Intellectual capital].* St. Petersburg: Piter, p. 128 [in Russian].
 5. *Djatlov S. A.* (1994). *Osnovy teorii chelovecheskogo kapitala [Fundamentals of the theory of human capital].* St. Petersburg, p. 263 [in Russian].
 6. *Edvinsson L. & Malone M.* (1997) *Intellectual Capital. Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower.* N. Y.: «Harper Business», p. 240 [in English].
 7. *Kendiukhov O. V.* (2006). *Intelektualnyi kapital pidpriemstva: metodolohiia formuvannia mekhanizmu upravlinnia [Intellectual capital of the enterprise: the methodology of forming a management mechanism].* Donetsk: DonUEP, p. 308 [in Ukrainian].
 8. *Mamonov K. A., Prunenko D. O. & Gritskov E. V.* (2013). *Teoretyko-metodychni pidkhody shchodo vyznachennia intelektualnogo kapitalu na budivelnnykh pidpriemstvoakh [Theoretical and methodical approaches to the definition of intellectual capital at construction enterprises].* Konkurentospromozhnist ta innovatsii: problemy nauky ta praktyky. *M. O. Kizim, O. M. Tishchenko* (Ed.) Kharkiv: VD «INZHEK», p. 344 [in Ukrainian].
 9. *Stewart T. A.* (1997). *The Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations.* N.-Y.-L., p. 270 [in English].
 10. *Chukhno A.* (2002). *Intelektualnyy kapital: sutnist formy i zakonomirnosti rozvytku [Intellectual capital: the essence of the form and the development of the platform].* *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy,* № 12, pp. 61-67. [in Ukrainian].
 11. *Shultz T.* (1968). *Human Capital in the International Encyclopedia of the Social Sciences.* N.Y., vol. 6. p. 452 [in English].
-

Анотація.

Грицьков Е. В. *Организационно-экономическое обеспечение управления интеллектуальным капиталом на строительных предприятиях.*

Доказано, что для обеспечения эффективности и результативности деятельности строительных предприятий получает актуальность применения подходов, направленных на рост интеллектуального капитала как важного компонента развития субъектов хозяйствования. В результате обобщения теоретических положений по определению интеллектуального капитала строительных компаний, который рассматривается как стратегический актив, формируется из совокупности знаний, умений, навыков, способностей, опыта работников, организационной способности управления строительными предприятиями, взаимоотношений между заказчиками строительной продукции и другими заинтересованными лицами, на который влияют функциональные и структурные характеристики, стоимостные показатели, использование которого позволяет обеспечить развитие строительных предприятий. Осуществлена оценка стоимости интеллектуального капитала, предложенные направления внедрения организационно-экономического обеспечения управления интеллектуальным капиталом на строительных предприятиях. Обоснованные рекомендации по повышению эффективности управления интеллектуальным капиталом строительных предприятий.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, строительные предприятия, организационно-экономическое обеспечение, управление интеллектуальным капиталом.

Abstract.

Gritskov E. V. *Organizational and economic provision of intellectual capital management at construction enterprises.*

It is proved that in order to ensure the efficiency and effectiveness of the activity of construction enterprises, the application of approaches aimed at the growth of intellectual capital as an important component of the development of business entities becomes relevant. As a result of the generalization of the theoretical positions on the definition of the intellectual capital of construction enterprises, which is considered as a strategic asset, which is formed from a set of knowledge, skills, abilities, experience of workers, organizational capacity of management of construction enterprises, relationships between customers of construction products and other interested persons, on which is influenced by functional and structural characteristics, cost indicators, the use of which allows for the development of building support enterprises. An estimation of the intellectual capital value was made, proposed directions of implementation of organizational and economic provision of intellectual capital management at construction enterprises. Reasonable recommendations for improving the efficiency of management of intellectual capital of construction enterprises are given.

Keywords: intellectual capital, construction enterprises, organizational and economic provision, management of intellectual capital.

Бібліографічний опис статті:

Грицьков Є. В. Організаційно-економічне забезпечення управління інтелектуальним капіталом на будівельних підприємствах / Є. В. Грицьков // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2018. – № 3. – С. 10-15.

Gritskov E. V. (2018) Organizational and economic provision of intellectual capital management at construction enterprises. Actual problems of innovative economy, No 3, pp. 10-15.

УДК 316.42

ЛАГОДІЄНКО В. В., доктор економічних наук, професор,
Одеська національна академія харчових технологій
ДОВГАЛЬ О. В., кандидат економічних наук,
Миколаївський національний аграрний університет

**ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ РЕГІОНІВ
В УМОВАХ ДИСПРОПОРЦІЙНОСТІ**

Лагодієнко В. В., Довгаль О. В. Чинники економічного зростання регіонів в умовах диспропорційності.

Стаття присвячена формуванню чинників економічного зростання регіонів в умовах диспропорційності. Досліджено, що в умовах сьогодення нагальними стали питання дослідження наявних тенденцій та закономірностей економічного розвитку окремих територій, забезпечення умов та можливостей їх економічного зростання. Головною метою економічного зростання є збільшення обсягів економічних і як похідних – соціальних благ, що сприяють поліпшенню рівня життя населення, створенню стабільної, сприятливої соціально-економічної ситуації в країні, підвищенню її міжнародного авторитету. Сформовано дві групи чинників: прямі та непрямі, які дозволяють комплексно провести оцінку динаміки та якості економічного зростання в регіонах. Визначено, що теперішня теоретична та методологічна база дослідження економічного зростання недостатня для того, щоб відповісти на виклики, спричинені глобалізаційними процесами та особливостями суспільно-економічних перетворень, що відбуваються зараз в нашій країні.

Ключові слова: економічне зростання, регіон, регіональна політика, чинники, диспропорційність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Існуючі диспропорції в економічному зростанні регіонального розвитку стають перепоною для розвитку таких взаємопов'язаних тенденцій сучасного економічного розвитку як уніфікація та багатоманітність, гомогенність та стратифікація. Тому, в підтримку процесу глобалізації, що віртуально об'єднує світогосподарські системи, доцільно використовувати інтеграцію, що сприяє підвищенню дієздатності певних її складових в умовах збереження суверенітету національних держав. Інтеграція передбачає існування широкого спектра мікро-економічних та макроекономічних аспектів її реалізації, а тому вимагає від держав-учасниць не лише гармонійного поєднання їхніх зусиль, а й зрівноваження методів та механізмів розвитку. У зв'язку з цим виявлення особливостей і механізму впливу чинників на диспропорційне економічне зростання має важливе теоретичне і практичне значення в сучасних умовах реформування економіки в нашій країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На початкових етапах формування концепції економічного зростання, воно трактувалось у кількісному вимірі. Це стосувалось збільшення випуску товарів і послуг, накопичення знань та інновацій, капіталу. Так, К. Р. Макконнел, С. Л. Брю вважали, що економічне зростання полегшує розв'язання проблеми обмеженості ресурсів і вимірюється двома взаємопов'язаними шляхами: через збільшення ВВП за певний період часу або як збільшення ВВП на душу населення [1].

Проблемам розвитку регіональної економічної політики в контексті економічного зростання присвячені праці: С. Білої, М. Бутка, П. Дудкіна, М. Кобзистого, М. Максимчука, Ю. Макогона, А. Мельник, В. Паппа, Т. Шинкоренка, О. Шевченко, С. Шульца та інших. Проте, в їхніх працях не повністю розкриті питання диспропорційності економічного зростання в умовах трансформаційної економіки.

Професор М. П. Бутко дає таке визначення: «економічне зростання як економічна категорія характеризує